

ZAKŁAD ANTROPOLOGII MEDYCZNEJ
INSTYTUT MEDYCyny WSI IM. WITOLDA CHODŹKI
ul. Jaczewskiego 2, 20-090 Lublin
e-mail: florek.magdalena@imw.lublin.pl tel.: +48-81-718 45 33

Lublin, dn. 15.12.2025 r.

OCENA

rozprawy doktorskiej mgr Amelii Ciuby

**pt: „Analiza czynników wpływających na zgłaszalność kobiet na
profilaktyczne badania mammograficzne w Polsce”**

promotor: prof. dr hab. n. med. i n. o zdr. Aneta Nitsch-Osuch

Zakład Medycyny Społecznej i Zdrowia Publicznego WUM

Nowotwory, obok chorób układu krążenia, stanowią główną przyczynę zgonów wśród kobiet w Polsce, podobnie jak w innych krajach rozwiniętych. Wiodącym typem nowotworu, na którego zachorowalność wciąż rośnie w populacji kobiet, jest rak piersi. Rocznie zachorowania na ten typ nowotworu stanowią już około 25-26% wszystkich nowych zachorowań na nowotwory złośliwe. Wzrost zachorowań skorelowany jest z wiekiem, osiągając najwyższe wskaźniki wśród kobiet powyżej 60. roku życia, ze szczytem po 85. roku życia. Śmiertelność skorelowana jest głównie z typem biologicznym nowotworu, obciążeniem genetycznym oraz stadium zaawansowania w momencie diagnozy.

Tendencje zachorowań i śmiertelności wskazują na konieczność wzmocnienia świadomości kobiet co do roli profilaktyki i znaczenia wczesnego wykrywania zmian chorobowych. Jest to szczególnie istotne ze względu na fakt niewspółmiernie niskiej frekwencji w badaniach przesiewowych w stosunku do oferowanych programów profilaktyki raka piersi. Wyniki badań odnoszące się do przyczyn niskiej zgłaszalności kobiet na profilaktyczne badania mammograficzne w Polsce, wskazują zarówno na czynniki psycho-

społeczne, demograficzne, jak również systemowe, w efekcie jest ona niższa o ok. 33-34% w stosunku do średniej unijnej.

Dogłębne i szczegółowe poznanie przyczyn niskiej frekwencji w badaniach przesiewowych to kluczowy element w ich planowaniu i realizacji. Przesłanka ta uzasadnia podjęcie badań przez Doktorantkę, wpisujących się w dążenie do poprawy skuteczności programów profilaktycznych oraz Narodową Strategię Onkologiczną na lata 2020-2030.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska skonstruowana została w oparciu o spójny tematycznie cykl czterech publikacji:

1. Ciuba A, Wnuk K, Nitsch-Osuch A, Kulpa M. Health care accessibility and breast cancer mortality in Europe. *Int J Environ Res Public Health*. 2022;19(20):13605. doi:10.3390/ijerph192013605.
2. Ciuba A. Breast cancer in Poland – the urgent need for effective prevention. *Family Medicine & Primary Care Review*. 2024;26(1):107-111. doi:10.5114/fmpcr.2024.134711.
3. Ciuba A, Kulpa M, Nitsch-Osuch A. The health locus of control and the declared health behavior concerning breast cancer prevention – comparison of Polish women living in urban and rural areas. *Ann Agric Environ Med*. 2025;32(3):411-417. doi:10.26444/aaem/204854.
4. Ciuba A, Kulpa M, Nitsch-Osuch A. Determinants of willingness to undergo breast cancer prophylactic examinations in Polish women. *Front. Public Health*. 2025;13:1583414. doi:10.3389/fpubh.2025.1583414.

Dwa z przedstawionych do oceny artykułów ma charakter przeglądowy, kolejne dwa to prace oryginalne. Artykuły napisane są w j. angielskim i opublikowane w czasopismach o zasięgu międzynarodowym. We wszystkich przedstawionych publikacjach Doktorantka jest pierwszym autorem, a z załączonych do rozprawy doktorskiej oświadczeń współautorów wynika, że jej wkład w realizację procesu badawczego, powstanie publikacji polegał m.in. na opracowaniu koncepcji badania, realizacji badania, analizie danych, zarządzaniu danymi oraz sporządzeniu draftów artykułów.

W strukturze dysertacji, poza cyklem publikacji, znalazł się wykaz stosowanych skrótów, wykazy rycin i tabel, obszernie streszczenia, w j. polskim i j. angielskim, a także rozdziały, takie jak: wstęp, założenia i cel badania, metodologia, wyniki prac zawartych w cyklu publikacji, wnioski, propozycja dalszych badań, mocne strony badań własnych.

ograniczenia badań własnych, dyskusja zbiorcza uzyskanych wyników, bibliografia oraz rozdziały zawierające kopie prac, opinię Komisji Bioetycznej i oświadczenia współautorów.

Pani mgr Amelia Ciuba w rozprawie doktorskiej zawarła także informację o źródle finansowania badań, których wyniki są przedmiotem oceny oraz o uzyskaniu stosownej zgody Komisji Bioetycznej przy Warszawskim Uniwersytecie Medycznym na realizację badań.

Wstęp w ocenianej pracy to oparte na przeglądzie piśmiennictwa swoiste kompendium wiedzy uwzględniające w swej istocie m.in. epidemiologię raka piersi w Polsce i na świecie, opis realizowanych badań przesiewowych w Polsce, analizę czynników wpływających na frekwencję w tychże badaniach oraz wskazujące na udział psychologii zdrowia w działaniach promujących uczestnictwo w programach profilaktyki raka piersi. Wstęp napisany jest w sposób przejrzysty i uporządkowany.

W rozdziale 2. Doktorantka w sposób precyzyjny określiła założenia i cel pracy oraz hipotezy badawcze. Głównym celem prezentowanej pracy była analiza czynników wpływających na zgłaszalność kobiet na profilaktyczne badania mammograficzne w Polsce. Cel został sformułowany w sposób poprawny, dodatkowo dookreślony postawionymi przez Doktorantkę zadaniami badawczymi, które porządkowały przebieg badań, ale również wskazywały na możliwy charakter aplikacyjny uzyskanych wyników.

Pani mgr Amelia Ciuba w oparciu o przegląd literatury oraz uwzględniając przyjęte zadania badawcze sformułowała 8 hipotez badawczych. Hipotezy w pełni korespondują z zakresem realizowanych badań:

Rozdział 3 zawiera opis metodologii realizowanego badania. Doktorantka przedstawiła ramy czasowe (03.2021 r – 05.2022 r.) i miejsce jego realizacji, grupę badaną oraz sposób rekrutacji. Badanie właściwe objęło 407 kobiet w wieku od 45 do 69 lat, a rekrutacja odbywała się metodą doboru wygodnego z wykorzystaniem metody kuli śnieżnej oraz elektronicznego badania ankietowego. Doktorantka w prowadzonych badaniach posłużyła się trzema narzędziami standaryzowanymi: 1) Wielowymiarową Skalą Umiejscowienia Kontroli Zdrowia wersją B Zygryda Juczyńskiego, 2) Inwentarzem Zachowań Zdrowotnych (IZZ) autorstwa Zygryda Juczyńskiego, 3) Kwestionariuszem Radzenia Sobie z Problemami wersji Zygryda Juczyńskiego i Niny Ogińskiej-Bulik oraz ankietą autorską zawierającą 40 pytań, których celem była identyfikacji czynników demograficznych i socjologicznych wpływających na uczestnictwo kobiet w profilaktycznych badaniach mammograficznych w Polsce. Wszystkie narzędzia zostały dokładnie scharakteryzowane, a zakres badań prezentowanych w Dysertacji uzasadnia ich wybór.

Rozdział 4 ocenianej rozprawy doktorskiej zawiera prezentację wyników opisanych w cyklu prac.

Artykuł 1 cyklu - "Health care accessibility and breast cancer mortality in Europe", napisany został w oparciu o przegląd literatury i danych statystycznych, odnoszących się do krajów europejskich, których źródłem był Eurostat, a jego głównym celem była analiza śmiertelności z powodu raka piersi w odniesieniu do dostępności do opieki zdrowotnej. Analiza obejmuje dane z lat 2011–2017, co spowodowało wykluczenie z analizy specyficznego czasu pandemii COVID-19 i jej wpływu na dostępność opieki zdrowotnej, co słusznie zostało podkreślone przez panią mgr Amelię Ciubę.

Na podkreślenie zasługuje, że trendy umieralności w krajach europejskich podzielone zostały na grupy o największym podobieństwie między krajami pod względem wskaźnika umieralności z powodu raka piersi. Zmiany w czasie analizowano za pomocą metody hierarchicznej analizy skupień z wektorową korelacją Pearsona jako miarą identyfikacji grup krajów o podobnych wskaźnikach umieralności i trendach. Porównano średnie znormalizowane wskaźniki jakości i dostępności opieki zdrowotnej w grupach krajów opisanych powyżej.

Prezentowane wyniki wskazują, że większe nakłady finansowe na ochronę zdrowia, liczne zasoby personelu medycznego, szeroka dostępność specjalistycznego sprzętu diagnostycznego oraz powszechność wykonywanych badań mammograficznych przekładają się na niższe wskaźniki umieralności z powodu raka piersi.

Artykuł 2 „Breast cancer in Poland – the urgent need for effective prevention”, podobnie jak artykuł 1 cyklu ma charakter przeglądowy.

Artykuł zawiera m.in. analizę skali zachorowań zdrowotnych oraz opis czynników ryzyka zachorowania na raka piersi (wiek, czynniki genetyczne – obecność mutacji w genie BRCA1 lub BRCA2, historia rodzinna, wcześniejsze leczenie raka piersi i/lub innych schorzeń piersi – czynniki hormonalne, styl życia).

Doktorantka opierając się na kwerendzie publikacji, wskazała na narastający problem społeczno-ekonomiczny towarzyszący wzrostowi zachorowań na raka piersi oraz na potrzebę poszukiwań czynników wpływających na świadomość i motywację kobiet do prowadzenia zdrowego stylu życia, w tym do udziału w badaniach przesiewowych poprzez zmianę sposobu dotarcia do odbiorców. Znaczącą rolę w tym zakresie przypisała spersonalizowanej edukacji psychologicznej.

Artykuły 1 i 2 cyklu należy uznać jako ważne wprowadzenie i tło dla zrealizowanych przy udziale Doktorantki badań własnych, wyniki których zostały opisane w artykułach 3 i 4 cyklu. Mają one charakter zasadniczy i wiodący.

Artykuł 3 "The health locus of control and the declared health behavior concerning breast cancer prevention – comparison of Polish women living in urban and rural areas."

Badanie zrealizowane przy udziale Doktorantki pokazało, że kobiety z wyższym poziomem wiedzy na temat czynników ryzyka i metod profilaktycznych częściej uczestniczą w regularnych badaniach przesiewowych. Podobnie wewnętrzne umiejscowienie kontroli zdrowia to predyktor silnie oddziałujący na decyzje dotyczące zachowań związanych ze zdrowiem, w tym uczestnictwo w badaniach profilaktycznych.

Badania wykazały ponadto, że kobiety które mające przeszłość onkologiczną oraz mieszkanki wsi wykazywały wyższy poziom zachowań profilaktycznych.

Artykuł 4 "Determinants of willingness to undergo breast cancer prophylactic examinations in Polish women."

W celu identyfikacji czynników wpływających na chęć poddania się badaniom profilaktycznym w kierunku raka piersi przeprowadzono dwuetapową analizę regresji logistycznej. Kobiety chętniej uczestniczyły w badaniach przesiewowych, im bardziej były starsze, gdy były zamężne, miały dzieci (choć posiadanie dodatkowego dziecka wiązało się z niższym prawdopodobieństwem udziału w badaniach przesiewowych), stosowały doustną antykoncepcję, były edukowane w zakresie profilaktyki raka piersi, miały wyższą średnią intensywność w Inwentarzu Zachowań Zdrowotnych oraz wykazywały zewnętrzne umiejscowienie kontroli nad zdrowiem. Ponadto kobiety, które zgłosiły uczestnictwo w badaniach profilaktycznych, istotnie częściej wyrażały potrzebę wsparcia emocjonalnego.

Pragnę podkreślić, że wszystkie artykuły cyklu poza mocną stroną merytoryczną posiadają opis silnych stron badań, jak również ich ograniczenia, których wyeksponowanie wskazuje na dojrzałość pani Amelii Ciuby jako badacza wyrażoną umiejętnością krytycznego podejścia do zrealizowanych badań. Artykuły oryginalne dodatkowo wzbogacone zostały o propozycję implikacji dla praktyki.

Dopełniającym elementem rozdziału poświęconego prezentacji wyników badań własnych jest wnikliwa weryfikacja przyjętych hipotez badawczych, która wykazała, że hipotezy 2, 3, 4, 5, 6 i 8 w pełni potwierdziły się, natomiast hipotezy 1 i 7 tylko częściowo.

Rozdział 5 zawiera 7 wniosków, które w pełni korespondują z wynikami badań. Mają one zarówno charakter poznawczy, jak i postulatyczny. Zostały sformułowane w sposób właściwy.

Doktorantka jako dociekliwy badacz, wskazała na potrzebę kontynuacji badań, których wyniki mogłyby posłużyć optymalizacji działań profilaktycznych i zwiększeniu efektywności programów profilaktyki raka piersi. W tym celu określiła 9 obszarów wymagających eksploracji naukowej.

Kończącym elementem Dysertacji jest Dyskusja, będąca zestawieniem wyników badań własnych z celami Strategii Walki z Rakiem w Polsce 2015-2024, Strategii Walki z Rakiem w Polsce na lata 2020-2030 oraz odniesieniem ich do funkcjonujących programów profilaktyki raka piersi w Polsce. Doktorantka dowiodła, że zrealizowane przy Jej udziale badania odpowiadają na kluczowe potrzeby wskazane w dokumentach strategicznych.

Wykaz piśmiennictwa stanowi 125 odpowiednio dobranych publikacji. Są to w ok. 90% prace opublikowane w ostatnich 8 latach, w czasopismach naukowych o międzynarodowym zasięgu.

Podsumowując, pragnę podkreślić, że recenzowana praca doktorska to bardzo wartościowy i logicznie skonstruowany cykl czterech publikacji. Przedstawiony przegląd danych statystycznych, piśmiennictwa, a nade wszystko wyniki badań własnych stanowią cenne źródło wiedzy, ale mają również znaczenie praktyczne, gdyż stanowią bazę do tworzenia planów działań edukacyjnych oraz wprowadzania zmian organizacyjnych, uwzględniających różnicowane profile psychologiczne kobiet. Praca wpisuje się w aktualne trendy rozwoju polityki zdrowotnej w Polsce, a także poszerza katalog działań ukierunkowanych na wzrost frekwencji w badaniach przesiewowych o nowe propozycje.

Pomimo, że praca napisana jest w sposób staranny przedkładałam dwie życzliwe sugestie:

- 1) w mojej ocenie nazwa Rozdziału 4 „Wyniki prac zawartych w cyklu publikacji”, jest zbyt dużym skrótem myślowym, bardziej właściwą nazwą wydaje się „Omówienie wyników zawartych w pracach cyklu publikacji”.
- 2) chociaż brak jest wymogu formalnego dla przedstawienia wartości bibliometrycznej publikacji będących bazą Dysertacji, to warto byłoby uzupełnić pracę o tę informację, tym bardziej że prace zostały opublikowane w uznanych czasopismach.

Reasumując:

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska jest wartościową pracą stanowiącą oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorantka dowiodła, że posiada wnikliwą

wiedzę w zakresie prezentowanej tematyki, dobry warsztat naukowy, potrafi trafnie wyciągać wnioski, wykazuje dobrą ogólną wiedzę teoretyczną w reprezentowanej dyscyplinie, jak również umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Interdyscyplinarne i kompleksowe podejście do badań, uwzględniające zakres wiedzy z obszaru medycyny, epidemiologii, psychologii i socjologii podnoszą znacząco ich wartość i wskazują na nowatorskie podejście do analizy czynników wpływających na zachowania zdrowotne kobiet w Polsce.

Konkludując pragnę podkreślić, że rozprawę doktorską autorstwa mgr Amelii Ciuby pt. „Analiza czynników wpływających na zgłaszalność kobiet na profilaktyczne badania mammograficzne w Polsce” oceniam pozytywnie. Spełnia ona ustawowe warunki określone w art. 187 ust. 1-4 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. 2018 poz. 1668), będące podstawą ubiegania się o stopień doktora. W związku z powyższym mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk Medycznych Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego wniosek o dopuszczenie Pani mgr Amelii Ciuby do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Jednocześnie, biorąc pod uwagę poziom merytoryczny i wysoką wartość poznawczo-aplikacyjną dysertacji składam wniosek do Rady Dyscypliny Nauk Medycznych Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego o jej wyróżnienie.

